Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Наша слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года **№ 26(360)** **8 ЛІПЕНЯ 1998 г.**

Чатыры тыдні ў чэрвені

Прыватны агляд беларускіх СМІ

"Беларускі вечны рухавік" (Радыё "Свабода", 14.06.98г.)

"Беларускія раздарожжы" (цыкл С.Абламейкі на радыё "Свабода")

Публіцыстыка Зянона Пазьняка.

Беларусь і Украіна на посткаланіяльнай прасторы ("Фрагмент" 1' 98).

Паўгода ў "НС" з'яўляюцца штомесячныя агляды прэсы. З гэткай нагоды закранаем сёння тое, што адбывалася на працягу і месяца, і паўгоддзя.

У чэрвені ёсць безумоўны інфармацыйны "хіт". Праўда, здаецца, толькі амерыканскае радыё "Свабода" паведаміла, што ў Менску пры падтрымцы ўладаў сабраныя два ўзоры машыны, што мусіць працаваць за кошт ваганняў гравітацыйнага поля Зямлі, таму мала хто гэта чуў, а шкада. Рухавік, вядома, не дзейнічае, але ці ў тым справа? Беларускі perpetuum mobile можа служыць знакам інтэлектуальнай атмасферы ў нашым краі, прэстыжу навукі і асветы. Ці вучаць чаму людзей гісторыі Каліостра, Распуціна і ім падобных?

Незвычайна. Хто цяпер можа быць пэўным, што ў сутарэннях, напрыклад, Нацыянальнага банка, пад заламі поўнымі камп'ютэрнай тэхнікі нехта не раздзьмухвае алхімічны агонь? Дракон кусае свой хвост, зялёны леў глытае сонца, П.Глоба дае парады, па радыё чулы голас са слязой гаворыць пра сумны лёс Яго Вялікасці Імператара Мікалая II.

У такой дзіўнай атмасферы прыемна ўзгадаць цыкл С. Абламейкі. Здавалася б, ідэя "Раздарожжаў" (альтэрнатывы ў гісторыі) належаць таму ж полю, што і вышэйпамянёныя з'явы. Сп. Абламейка робіць перадачы з павагай і да навуковай строгасці, і да лёгкасці ды займальнасці. Абраная ім форма дыялогаў моцна дапамагае зместу. Абламейка знаходзіць нейкі асаблівы вузельчык гісторыі і чалавека, разам з якім спрабуе яго расплесці. Дзіва, як шмат на Беларусі людзей, якіх можна распытаць пра нешта цікавае. Уражваюць грунтоўнасцю, прадуманасцю, узважанасцю каментары самога сп. Абламейкі, ягонае ўменне зрабіць ужытак з назапашаных навукамі звестак.

Гэтаксама кантрастуе са скаламучанай, замглёнай духоўнай атмасферай публіцыстыка Зянона Пазьняка. Нягледзячы на перашкоды, ён удзельнічае ў беларускім жыцці і па-ранейшаму цэльна трапляе ў балявыя кропкі грамадства. За паўгода надрукаваныя два артыкулы ("Атрутны дух", "Вяртанне БНР") і зараз цыкл пра Курапаты на "Свабодзе".

Лічу неабходным звярнуць увагу на стрыжнявыя ідэі твораў лідэра БНФ. Бо колькі б ні знаходзілі мы ў палітычных ініцыятывах Пазьняка памылак і фантазій, нельга аспрэчыць аднаго: ён беспамылкова і бязлітасна гаворыць праўду пра наша грамадства. У галоўным. Не памылкі палітычнага эмігранта выклікаюць гучныя пратэсты: на такія хібы адгукнуліся б смехам ці спачуваннем. Матывы нязгоды іншыя.

Схаванае за словам "Курапаты" (калі ўзяць жорсткасць і памеры здзекаў над людзьмі) ставіць савецкі народ побач з жыхарствам нацысцкай Нямеччыны, і гэта тым цяжэй, што нашы гвалтаўнікі і садысты ходзяць па сёння ў пашане, з ордэнамі, і мы, магчыма, вітаемся з імі на вуліцы. Як пагадзіцца, як паверыць? Не вераць. Каб супакоіцца, бэсцяць Пазьняка. Дзеля ўласнага дабрабыту варта пераадолець нянавісць да яго, але лягчэй, мусіць, вярблюду прайсці праз іголнае вушка.

Можа гэтым тлумачыцца, што не ўсе гатовыя несці свае думкі ў народныя гушчы. Аўтары квартальніка "Фрагменты", прысвечанага асэнсаванню лёсаў Украіны і Беларусі, так адгарадзіліся ад наваколля малым накладам, груваскім стылем, спецыфічнай тэрміналогіяй і да незразумелага самабытнай моваю, што трэба праўдзівага высілку, каб зразумець, што абмяркоўваюцца рэчы знаёмыя, простыя і цікавыя шырэйшым колам.

Я звяртаюся да чытачоў "НС": не спяшайцеся штурмаваць "Фрагменты", а таксама да аўтараў квартальніка: чаму б Вам, шаноўныя, не напісаць на гэтыя ж тэмы для "Нашага Слова"? З улікам аўдыторыі. "Зразумелы філосаф — ветлівы філосаф", — казаў Артэга - і - Гасэт. З кожнага перыяду сп. Дынько можна зрабіць артыкул. Выпрабуйце свае магчымасці. Запрашаем.

Л.Ж.

Помнік Ларысе Геніюш

У газеце "Наша слова" №23 змешчаны артыкул пра ўзвядзенне помніка Ларысе Геніюш. Я таксама ўбачыўшы гэты бюст, падумала, што яго трэба паставіць у Гудзевічах, на духоўнай радзіме Паэткі, там дзе пахаваны яе вялікі дзед Павел Міклашэвіч і дзядзька Павел, дзе ўжо стаяць два помнікі Міклашэвічам, дзе яшчэ жыве сапраўдны яе духоўны нашчадак Алесь Мікалаевіч Белакоз, які пры жыцці Паэткі стварыў у Музеі яе экспазіцыю. Ён і знойдзе месца для Помніка Ларысе Геніюш і будзе яго берагчы.

Пра Гудзевічы Паэтка напісала цудоўныя вершы. У гэтым краі яе любілі, паважалі, называлі хораша Лорачкай, наша Лорачка.

У Зэльве Ларыса Антонаўна дажывала, як у зоне. Там прадаўжаўся яе ГУЛАГ. На волі, але ў зоне. Толькі што калючы дрот быў невідочны, умоўны. Толькі што хадзілі людзі, якія настолькі былі маральна і духоўна слабыя, што не заўважалі няволі, бо і не ведалі, а што такое воля. Ларыса Антонаўна ведала. Яна лётавалася над імі, бо гэта ж — Яе людзі, людзі Яе Краю. Іншага яна не магла мець, чужыны яна не перанесла б, таму і не ўцякла з Прагі на чужыну, калі трэба было самой рабіць выбар. Выбар зрабілі за яе — ворагі.

У Зэльве ёсць помнік Ларысе Геніюш на яе магіле. Той сціплы бюст вельмі добра стане ў вёсцы. А Беларусь праз дзесяцігоддзі створыць добрыя помнікі ўсім сваім Паэтам, калі Беларусь будзе.

Няўжо пад старасць людзі тупеюць і забываюць тое, пра што забываць нельга? Міша Чарняўскі забыўся пра той драўляны ганачак,на якім мы з ім у дождж успаміналі Яе па Яе смерці? Навошта было марнаваць той ганачак зэльвенцам, калі яны людзі? У хаціне Яе яны ўсё перарабілі, каб следу не засталося. Бедная Зэльва, у яе з жыллём так дрэнна, што трэба было як мага хутчэй з Яе жылля рабіць гарадскія кватэры!

Паставіць помнік у Зэльве — гэта даць магчымасць далей ім збыткавацца з Яе светлага таленту. Там жа кіруюць тыя самыя або іх дзеці.

Данута Бічэль-Загнетава

Заява ~~Рэспубліканскай рады~~ Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны

З 1994 года, а асабліва пасля майскага рэферэндуму 1995 года у нашай краіне ўзнавіўся націск на ўсё беларускае. На вялікі жаль, кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь патурае разбурэнню таго, што ўдалося зрабіць у першыя гады суверэнітэту для выратавання роднай культуры, для падтрымкі кволых парасткаў дзяржаўна ўзноўленай Беларушчыны.

Беларускія дзіцячыя садкі і школы знішчаюцца нібыта "па жаданні бацькоў", пад дэмагагічным лозунгам ледзь ці не абароны правоў чалавека. Скарочваецца выпуск беларускіх кніг. Пераводзяцца на расейскую мову перадачы тэлебачання і радыё. Мова карэннага насельніцтва практычна не гучыць у дзяржаўных установах.

Падзеі вакол Беларускага гуманітарнага ліцэя на працягу двух гадоў (летась — спроба высялення, сёлета — зліцця з ліцэем Белдзяржуніверсітэта) відавочна дэманструюць сапраўдныя адносіны кіраўнічага чынавенства да беларускамоўнай адукацыі. Настойлівае жаданне ліквідацыі, а менавіта гэтым з'яўляецца надпарадкаванне яго расейскамоўнаму ліцэю пры БДУ, паказвае, што сёняшнія ўлады ў сваіх дзеяннях кіруюцца зусім не жаданнем бацькоў і дзяцей, а антыбеларускімі палітычнымі памкненнямі.

Беларускі гуманітарны ліцэй — адзіная ў краіне беларускамоўная навучальная ўстанова, якая да таго ж дае адукацыю высокага еўрапейскага ўзроўню. 90% выпускнікоў ліцэя паступае у ВНУ Беларусі і замежных краін. Ліцэй карыстаецца заслужаным аўтарытэтам у грамадстве. Прыём навучэнцаў у яго адбываецца на аснове конкурсу, які дасягнуў у мінулым годзе 5 чалавек на месца.

Спроба ліквідацыі ліцэя нічым не апраўданая і выклікае законны пратэст. Вучні, іх бацькі і настаўнікі ўсімі даступнымі ім канстытуцыйнымі метадамі бароняць родную навучальную ўстанову. І мы разумеем іх і цалкам падтрымліваем.

Таварыства беларускай мовы патрабуе захавання Беларускага гуманітарнага ліцэя, забяспечэння яго нармальнай працы і развіцця.

"Страчаная спадчына"

У Менску ў выдавецтве "Полымя" выйшла кніга "Страчаная спадчына". Наклад 3000 асобнікаў. Фармат 60х90. 352 старонкі. Аўтары Т. Габрусь, А. Кулагін, Ю. Чантурыя, А. Квітніцкая, М.Ткачоў. Кніга знаёміць з больш, чым сотняю помнікаў дойлідства Беларусі, знішчаных часам, войнамі і бальшавікамі. Гэта фундаментальны збор, і газета "Наша слова" па меры магчымасцяў будзе друкаваць артыкулы з гэтай кнігі.

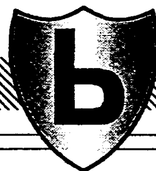
ЗАЯВА

Выканкаму Цэнтральнай Рады БСДГ

Беларуская Сацыял-дэмакратычная Грамада выказвае пратэст супраць чарговай спробы ўладных структур знішчыць адзін з апошніх астраўкоў беларускасці ў рэспубліцы — Беларускі гуманітарны ліцэй. На гэты раз выбраны новы "падыход" — праз аб'яднанне з расейскамоўным ліцэем пры БДУ. Арганізатары гэтай ганебнай акцыі агульнавядомыя. Іх не спыняе нават адказнасць за парушэнне канстытуцыйных правоў грамадзян Рэспублікі Беларусь.

Выканкам ЦР БСДГ выказвае сваю салідарнасць з навучэнцамі ліцэю і іх бацькамі, выкладчыкамі Беларускага гуманітарнага ліцэя ў іх барацьбе за права атрымліваць адукацыю на роднай мове.

Рукі прэч ад ліцэю!

№ 26(360) 8 ЛІПЕНЯ 1998 г. Наша слова

"Браслаўскія Зарніцы — 98".

Сёлета, на 31-ым годзе свайго існавання, Браслаўскі раённы фестываль самадзейнага мастацтва "Браслаўскія зарніцы"ператварыўся ў Віцебскае абласное свята традыцыйнай культуры пад той жа назвай. "Браслаўскія Зарніцы — 98" прайшлі пад заслону траўня.

"Браслаўскія Зарніцы - 98" пачаліся ў лесапарку "Лесьнічоўка".

У першы дзень пасля ўрачыстага адкрыцця адбыўся конкурс майстроў Віцебскай вобласці па лазапляценню "Лазовы прут" і выстава іх вырабаў.

У гэты ж дзень прайшла прэзентацыя калектываў мастацкай самадзейнасці, удзельнікаў гала - канцэрта наступнага дня фестывалю, пасля чаго яны раз'ехаліся па сельскіх Дамах культуры, дзе выступілі з канцэртамі перад вяскоўцамі.

Самай цікавай падзеяй першага дня сталі гульнявыя забаўляльныя праграмы падрыхтаваныя ўдзельнікамі мастацкай самадзейнасці Шумілінскага, Шаркоўшчынскага і Міёрскага раёнаў, і свята беларускай кухні. Частавалі рознымі прысмакамі лепшыя вядучыя і артысты Браслаўскага, Лепельскага, Аршанскага, Міёрскага, Шумілінскага, Ушацкага і Талачынскага раёнаў Віцебшчыны. Праграма мерапрыемства, была вельмі насычанай песнямі, гульнямі, аўкцыёнамі і забавамі, працягвалася аж 3 гадзіны. На наступны дзень, адбыўся вялікі гала-канцэрт з удзелам лепшых, у асноўным народных калектываў мастацкай самадзейнасці з Браслаўскага, Лепельскага, Пастаўскага, Верхнядзвінскага, Расонскага і Талачынскага раёнаў Віцебскай вобласці.

Вялікай падзеяй на "Браслаўскіх Зарніцах -98" было выступленне госця фестывалю - Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага народнага хору імя Г.І.Цітовіча пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі, лаўрэата дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прафесара, знакамітага майстра Міхася Дрынеўскага.

Паралельна з канцэртам была разгорнута выстава - продаж вырабаў лазапляцення, а самі майстры прадэманстравалі сваё мастацтва. Аздобай фестывалю было тое, што па запрашэнні Браслаўскага гарадскога аддзела культуры, на свяце прысутнічалі госці і артысты з Даўгаўпілса.

Гэта сябры Беларускага таварыства "Уздым", ансамбль "Купалінка" гэтага таварыства. Дэлегацыю узначальваў старшыня Беларускай суполкі "Уздым" у горадзе Даўгаўпілсе Станіслаў Валодзька. Тут перад шматлікай аўдыторыяй гаспадары і госці абмяняліся сувенірамі і запэўнілі адзін аднаго, што падобныя сустрэчы як у Браславе, так і ў Даўгаўпілсе будуць і ў далейшым.

Цёпла прынятыя гаспадарамі свята, шаноўныя госці з Даўгаўпілса ўдзельнічалі ў канцэрце на адкрытай сцэне сярод векавых сосен, роднай Беларускай зямлі.

Свята ўдалося на славу, пагулялі і сябе паказалі. Паболей было б у нас на Беларусі такіх цудоўных, прыгожых, народных святаў як фестываль "Браслаўскія Зарніцы".

І я там быў,

Віктар Ягорчанка з Менска.

Паэты і навукоўцы у Докшыцах

Нядаўна ў Менску прайшлі чарговыя Гарэцкія чытанні. На іх абмяркоўваліся новыя здабыткі у вывучэнні творчасці вядомага пісьменніка Максіма Гарэцкага. Пэўная частка паведамленняў была прысвечана і Леапіле Усцінаўне Чарняўскай, якая была не толькі жонкай і паплечніцай Гарэцкага, але і сама унесла пэўны ўклад у развіццё беларускай дзіцячай літаратуры.

Падчас працы у Віленскай беларускай гімназіі Л.Чарняўская склала першыя чытанкі для беларускіх дзяцей пад назвай "Першыя зярняткі". Па гэтых кніжках беларускія дзеці у Заходняй Беларусі вывучалі беларускую мову амаль да пачатку Другой сусветнай вайны.

Сама Л.Чарняўская напісала шмат апавяданняў для дзяцей. Яе кніжкі шырока выдаваліся ў Савецкай Беларусі да арышту М.Гарэцкага.

Пасля семінара, па запрашэнню пастаяннай прыхільніцы і прапагандысткі беларускай мовы і беларускай культуры, настаўніцы Таргуноўскай базавай школы Галіны Парфёнаўны Корсак, якая і сама ужо неаднойчы выступала на Гарэцкіх чытаннях з дакладамі, удзельнікі семінара наведалі вёску Таргуны, дзе нарадзілася Л.Чарняўская. А пасля, па запрашэнню раённай суполкі ТБМ і аддзела культуры яны выступілі перад інтэлігенцыяй горада Докшыцы.

Сваімі ўспамінамі аб Максіму Гарэцкім і Леапіле Гарэцкай падзялілася дачка пісьменніка Г. М. Гарэцкая, якая прыехала аж з Санкт-Пецярбурга, пляменнік Гарэцкіх акадэмік Р.Г.Гарэцкі і дачка паэта Адама Батарнета Алеся Адамаўна Батарнет, якая пасля арышту бацькі некалькі гадоў жыла ў сям'і Л.Чарняўскай.

Перад слухачамі выступілі таксама ст. навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства НАН М.І.Мушынскі, які расказаў аб уплыве творчасці Гарэцкіх на развіццё беларускай літаратуры, а таксама паэты Алесь Пісьмянкоў і Леанід Дранько-Майсюк, якія прачыталі свае вершы прысвечаныя Гарэцкім.

І.Фурсовіч

І зноў пра набалелае

Размовы на тэму прысутнасці мовы ў візуальным афармленні гарадоў і вёсак нашых сталі больш частымі ў апошнія гады, калі пасля рэферэндуму рэзка знізіўся прэстыж мовы, калі быць беларускамоўным стала не толькі няўручна, а і небяспечна. Увачавідкі сталі мяняцца гарады: назвы, шыльды, абвесткі, надпісы раслі, як грыбы пасля дажджу, ці на "великом", ці на замежных мовах. Насельніцтва — прадпрымальнікі, чыноўнікі, гандляры — навыперадкі сталі абтрэсваць рукі ад судакранання з родным словам. Мне даводзілася чуць самыя бязглуздыя аргументы, чаму шыльды афармляюцца парасейску, а адміністратар ГУМа напярэдадні жаночага свята патлумачыла прысутнасць "марта" ў вітрыне магазіна эканамічнымі меркаваннямі — на 3 літары меней.

Гледзячы на фанабэрыстыя замежныя ўпрыгожванні ў вітрыне, на якія не шкадавалі грошай, я са скрухай падумала аб родным слове "сакавік". І бурлівае, і звонкае, і вострае, і ўзнёслае, а вось жа пад лаўкай даводзіцца туліцца. Успамінаюцца пачатковыя 90-я гады, калі спецыяльная гарадская служба сачыла за мовай афармлення, калі нават той, хто асабліва ўпарціўся, мусіў папабегаць за знаўцамі мовы і вывесці назву свайго шапіка, як і належыць, на мове краіны, дзе жыве. Адчувалася, што жывеш не ў Расеі, а ў Беларусі.

На жаль, цяпер гэтае адчуванне знікае. Расейская мова зноў лезе на покуць, імкнецца валадарыць ва ўсім. Асабліва балюча назіраць, як нават тыя мізэрныя знакі ўвагі мове карэннага жыхара сёння вынішчаюцца. Я маю на ўвазе аншлагі — назвы вуліц. Прыхільнікі роднага слова, людзі неабыякавыя заўважаюць, як паўсюль з'яўляюцца абноўленыя шыльды на расейскай мове. Гэтую тэму закранілі чытачы газеты "Наша слова", у сядзібу Таварыства беларускай мовы тэлефануюць абураныя жыхары Менска. Нядаўна ў ТБМ завітала дэпутат гарсавета сталіцы Святлана Чарняўская. Яна расказала аб выніках свайго дэпутацкага запыту ва ўладныя структуры наконт замены аншлагаў на вуліцах Менска. Адказ кіраўніка адміністрацыі Заводскага раёна Вячаслава Юхновіча можна было б успрыняць станоўча, калі б была ўпэўненасць, што сапраўды замена шыльдаў на беларускамоўныя будзе праведзена да 01.09.1998 г., як абяцае ў лісце кіраўнік. Але маю ўвагу ў нашай гутарцы са сп.Святланай прыцягнула яе апавяданне пра размовы з кіраўнікамі рознага рангу , у тым ліку і з галоўным мастаком горада, аб гэтых самых шыльдах, і як тыя, на пытанне дэпутата, чаму дапусцілі з'яўленне нетрадыцыйнага напісання, адказвалі, што не звярнулі ўвагу на мову. Я разумею, што нехта пакрывіў душой перад дэпутатам, але ж большая частка адказных асоб сапраўды не звярнула ўвагу на гэта. Ім, стаптаным у запабяганні перад вышэйшымі і мацнейшымі, у дрыжанні перад зычным напаміnанні пра лепшыя камеры і мацнейшыя наручнікі, у вечным страху за крэсла — ці ім да мовы? Ці ўсяму насельніцтву нашай Беларусі цяпер баліць душа па чым-небудзь, акрамя як па варанайпераваранай каўбасе, ад якой — я мяркую і пачынаюцца зацемкі ў галаве.

Васіль Быкаў з'язджае ў Фінляндыю, бо не можа працаваць на Радзіме, Ніл Гілевіч прыкуты да бальнічнага ложка, бо яго сэрца не вытрымала бруду ілжывых газетак, Таварыства беларускай мовы выгналі на вуліцу, "вон з жытла", а беларус капошыцца ў градах, полючы бурак і моркву, загяпаючы ў зямлю спрадвечнае "людзьмі звацца!".

Адна надзея: для маладога беларуса шэсць сотак не з'яўляецца меркай чалавечага існавання, а 5 - 10 % народа ад насельніцтва не дазволяць расейскамоўным шыльдам распаўзціся на вуліцах нашых гарадоў ганьбячы пераkручанымі "Бедули, Чёрного, Колоса" адметныя рысы нашай мовы і памяць славутых сыноў нашай зямлі.

Людміла Дзіцэвіч
Намеснік старшыні ТБМ

ГАНЬБА !

ПРЕЗИДИУМ
НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
БЕЛАРУСИ
ПОСТАНОВЛЕНИЕ
28 мая 1998 г.
О внесении изменения в
постановление Президиума
АНБ от 5.12.90г. № 111

Президиум Национальной Академии наук Беларуси
Постановляет:

На основании утвержденного Постановлением Совета Министров РБ от 16.05.97г № 499 Положения о присуждении ученых степеней и присвоении ученых званий, в котором определен перечень кандидатских экзаменов и зачетов, а также согласно п.12.3 протокола заседания Бюро Президиума НАН Беларуси от 24.04.98г. № 13 считать утратившим силу второй абзац п.12 приложения к постановлению Президиума АН БССР от 5.12.90г. № 111 "О мероприятиях Академии наук БССР по реализации Государственной программы развития белорусского языка и других национальных языков в Белорусской ССР", в части, касающейся введения обязательного зачета по белорусскому языку для аспирантов и соискателей.

Президент
НАН Беларуси
академик А.П. Войтович
Главный ученый секретарь
НАН Беларуси
член-корреспондент Ф.А. Лахвич

Шаноўны спадар рэдактар

У тым, што афіцыйныя ўлады усяляк бэсцяць і ганяць беларускую мову, нажаль, няма нічога дзіўнага. Да акупантаў нам не прывыкаць. Але тое, што яе зневажаюць людзі, якія, як быццам, прытрымліваюцца апазіцыйнага глядзішча і якім наша мова ёсць прылада працы — гэта і прыкра і абуральна. Беларускай непісьменнасцю грашаць практычна ўсе беларускамоўныя выданні.

Хачу падзяліцца сваімі назіраннямі за мовай беларускіх перадач радыё "Свабода".

Частка журналістаў, што працуюць для гэтай радыёстанцыі, супрацоўнічае таксама ў беларускім друку ў Беларусі. Агульным для ўсіх з'яўляецца нізкая патрабавальнасць да мовы. Такіх моўных брыдот, як з вуснаў беларускіх журналістаў не пачуеш ні па брытанскаму радыё, ні па іспанскаму, ні па французскаму, ні па расейскаму. Ні па якому!

Скажэнні і парушэнні беларускай мовы ідуць на ўсіх узроўнях: арфаэпічным, лексічным, граматычным.

Чамусці месяцы сакавік і красавік ператвараюцца ў "сакавік і красавік" з націскам на першы склад (Айзенштад).

Слова "маса" падкрэслена вымаўляюць "масса".

Беларускі горад Ашмяны набыў адзіночны лік "у Ашмяне, з Ашмяны".

Далей падаю перлы невуцтва:

1.09.97 "...адзін з **госцеў**"

"**...сабралося** каля 12 асобаў"

"...і гэта своеасаблівы **выклік** уладам"

27.09.97 "...пакуль **утрымліваецца** ад такога кроку (трэба "устрымлівается")

2.01.98 "...два **мясцовых хлапчука**"

"**...дажджэй...**"

"**...справа была ссупута** з мёртвай кропкі."

04.01 "**...Сярод'земнае** мора..." (трэба Міжземнае)

8.01 "...атрымаў адпаведнае **Цэ У...**"

"**...весці зьёмкі...**"

"...падзякаваў **мітрапаліта...**" (Невяроўскі)

"**...паўдзяржаўнае** прадпрыемства..." (трэба **напаўдзяржаўнае**)

10.01 "... даўно **віталі** ў паветры..."

"**...вазбудзіць** крымінальную справу..."

11.01 "**...дачыненне** да народа ..." (па кантэксту трэба **стаўленне**) (Цыганкоў)

21.01 "...**прэпія** бакоў..." (Груздзіловіч)

23.03 "...паляванне **за педагогам**..." (Лабжанец)

3.04"...**асквернены...**" (Груздзіловіч)

"**...падследственны...**" (Груздзіловіч)

"**...пераскажа...**" (Груздзіловіч)

31.05 "... даведацца пра іх **жыццёвы лёс...**"

10.06. "...жыць побач з **падазорнымі** замежнікамі..."

21.06 "...**губляецца** ў **дагадках...**"

23.06"...прычыны **актуальнага крызісу...**" (па кантэксту **цяперашняга**)

Ужо амаль класічным стаў "чаўночны бізнес". У беларускіх кроснах туды - сюды бегае "чоўнік", або "чаўнок", лагічна было б чакаць "чоўнікавы ці чаўнаковы бізнес"

Абрыдзела чуць "мэр", "губернатар" у дачыненні да Беларусі. Калі ужо хочацца пад расейскае ярмо, то, вядома, гэтак можна. Але ж у Беларусі адпаведныя пасады мелі іншае найменне, чаму б не карыстацца сваім?

Што можна сказаць пра ўсё гэта?

Беларуская мова абсалютна безабаронная перад невуцтвам і безкультур'ем.

Беларускія журналісты маюць вельмі нізкую моўную падрыхтоўку, неахайныя ў сваёй працы, не карыстаюцца беларускімі слоўнікамі, некультурныя прафесійна, не паважаюць сваю прафесію. Яны гідуюць сваіх слухачоў.

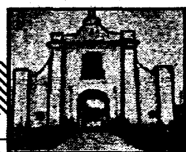
Беларускія журналісты цалкам знаходзяцца ў полі расейскай мовы і расейскага здумлення. Нават, калі ім трэба падаць азначэнне нейкага слова, яны цытуюць слоўнік Ажэгава, хоць ёсць і "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" у 5 тамах і "Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы".

Заўважу, што слова "тлумачальны" — гэта тая ж расейская ажэгаўская пупавіна. Трэба проста "Слоўнік ..." Сам я ніколі не карыстаюся чужамоўнымі слоўнікамі для тлумачэння ўласнабеларускіх словаў.Семантыка словаў у розных мовах розная, таму падобнае трэба найперш тлумачыць падобным.

Паколькі ўладзе напляваць на беларускую мову, я прапаную стварыць грамадскую Акадэмію беларускай мовы з той жа мэтаю, з якой існуе французская ці іспанская - нармалізацыя, ахова, кадыфікацыя мовы. Такую Акадэмію маглі б скласці нашы патрыятычныя пісьменнікі, паэты, моваведы, этнографы. Трэба перагледзець з пурыстычнага глядзішча існыя слоўнікі, пазбавіцца грэблівага стаўлення да дыялектнай лексікі, унесці яе ў афіцыйны "Слоўнік Беларускай мовы", выдаць на кампактдыску. Наладзіць тэрміналагічную справу, нармалізаваць наватворы і пазычанні. Даваць свой прымальны варыянт для ўжытку. Вядома, змерканні Акадэміі і ўжыванне ў практыцы маглі б мець толькі маральную моц, якой, нажаль, наша грамадства не мае. Але імкнуцца трэба.

А пакуль што ў нас "**жыццёвы лёс**" весці "**прэпія**" і быць "**асквернеными**"

Засмучаны
Мікола Бусел.

А. Блінкоўскі

Ці мог А.Міцкевіч быць сябрам А.Пушкіна?

(Заканчэнне. Пачатак у N 25)

9.02.1831 г. Е.М. Хітраво. "Мы ждем решения судьбы — последний манифест государя превосходен. По-видимому, Европа предоставит нам свободу действий. Из недр революции 1830 г. возник великий принцип - принцип невмешательства, который заменит принцип легитимизма ... Как мне не терпится очутиться среди вас — я по горло сыт Москвой и её татарским убожеством".

Тагачасныя падзеі пераклікаюцца з цяперашнімі. Спачатку В.Чарнамырдзін сумесна з камуністамі выратавалі А. Лукашэнку ад імпічменту. Цяпер "Наш дом — Расея" шастае па Еўропе, каб даказаць легітымнасць палат Лукашэнкі і потым атрымаць "свабоду действий" у адносінах да нас.

26.03.1831 г. Е.М.Хітрово. "Вот уже около 2-х недель как мы ничего не знаем о Польше — и никто не проявляет тревоги и нетерпения ! Если бы мы ещё были очень беспечны, легкомысленны, сумасбродны, — ничуть не бывало. Обнищавшие и унылые, мы тупо подсчитываем сокращение наших доходов" — жаліцца Аляксандар Сяргеевіч. Справа ў тым, што наш сялянін мог і плаціў у 5 разоў больш падаткаў розным пушкіным, чым яго расейскі сабрат, які быў вельмі забіты. У нас яшчэ ў XVI стагоддзі была праведзена сялянская рэформа каралевай Бонай Сфорца, і па гэтаму хапала і на шампанскае па 1000 руб. і на п'яную цыганку Таню. І яны абедзвюмя рукамі душылі Літву-Беларусь.

6.04.1831 г. Л.С.Пушкіну (брату) "Нравоучительных примечаний делать я не намерен; но кабы ты не был болтун и не напивался бы с французскими актёрами у Яра, ты мог бы уж жыть на Висле".

У гэты час дзесьці пад кіраўніцтвам паўстанцаў Навагрудскага і Слонімскага паветаў Язэпа Кашыча ваяваў брат Міцкевіча — Францішак.

1.06.1831 г. П.А.Вяземскаму. "Но всё таки их надобно задушить, и наша медлительность мучительна. Для нас мятеж Польши есть дело семейственное, старинная, наследственная распря; мы не можем судить её по впечатлениям европейским,...

Конечно, выгоды почти всех правительств держаться в сем случае правила "невмешательства"..., но народы так и рвутся, так и лают. Того и гляди навяжется на нас Европа"— мучацца душэўнымі мукамі Аляксандр Сяргеевіч. Як і цяпер некаторыя мучаюцца ў Расеі, а народы Еўропы "так и лают", што парушаюцца правы чалавека і правы нацыі ў Беларусі.

11.06.1831 г. П.В. Нашчокіну "О смерти Дибича горевать, кажется, нечего. Он уронил Россию во мнении Европы и медлительностию успехов в Турции и неудачами против польских мятежников. Здесь говорят о взятии и сожжении Вильны и о том, что Храповицкого будто бы повесили."

У жніўні 1831 г. Мікалай I прызначае А. Пушкіна яго прыдворным гісторыяграфам.

14.08.1831 г. П.А. Вяземскаму. "Варшава окружена, Кржнецкий сменен нетерпеливыми патриотами, Дембинский, невзначай явившийся в Варшаву из Литвы, выбран в Главнокамандующие ... Интервенция Франции опоздает, следственно, граф Паскевич удивительно счастлив" — радуецца Аляксандр Сяргеевіч, і піша верш "Клеветникам Росии", у якім пужае французаў, каб не дапамагалі нам.

"О чем шумите
вы, народные витии?
Зачем анафемой
грозите вы России?
Чтовозмутило Вас?
Волнения Литвы?
Оставьте: это спор
славян между собою.
Домашний, старый
спор,
Уже взвешенный
судьбою,
Вопрос, который не
разрешите вы
Уже давно
между собою,
Враждуют эти
племена.
Вы грозны на словах,
попробуйте на деле
....
Есть место им в
полях России,
Среди нечуждых
им гробов."

Толькі "среди гробов". Той жа князь П.А. Вяземскі так адказаў: "Пушкин в стихах своих, "Клеветникам России" кажет им шиш из кармана. Он знает, что они не прочтут стихов его, следовательно, и отвечать не будут на вопросы, на которые отвечать было бы очень легко, даже самому Пушкину. За что возрождающейся Европе любить нас? ...

Мне так же уже надоели эти географические фанфаронады наши. "От Перми до Тавриды" и проч. Что же тут хорошего, чему радоваться и чем хвастаться, что у нас от мысли до мысли пять тысяч вёрст... Вы грозны на словах, попробуйте на деле"... Зачем же говорить нелепости и ещё против совести и более всего без пользы?" Тут Пушкін паказваў "шиш" і А. Міцкевічу.

3.09.1831 г. П.А. Вяземскаму ..."Варшава должна быть взята 25 или 26, но еще известий нет".

4.09.1831 г. П.Н.Міллеру. "Благодарю вас сердечно и за известие о взятии Варшавы".

11.09.1831 г. П.А.Асінавай "Не буду говорить вам о взятии Варшавы. Вы представляете себе, с каким восторгом мы приняли это известие после 9-месячных тяжёлых неудач. Что скажет Европа? Вот вопрос, который нас занимает".

Вечнае пытание для Расеі, як у таго Гамлета.

В імперыі спраў, як у імперыі, а людзей ідэалагічна стойкіх не хапае.

Высочайший приказ от 14 ноября 1831 г.:

"Государь император высочайше повелеть соизволил : отставного коллежского секретаря Александра Пушкина принять на службу тем же чином и определить его в государственную коллегию Иностранных Дел".

Аляксандар Сяргеевіч мусіць стараўся на службе, бо ўжо 6 снежня 1831 г. Мікалай I павысіў яго па службе — пераве ў "титулярные советники".

Улічваючы палітычныя погляды А.Пушкіна і яго акружэння, службу царызму "советником" і веданне нашай гісторыі, я думаю, што ён і яго акружэнне рабіла ўсё, каб знішчыць нас ліцвінаў-беларусаў, як народ.

Ужо 18.11.1831 г. камітэт па справах заходніх губерняў дакладваў Мікалаю I аб мерапрыемствах па русіфікацыі нас. Ужо тады было запланавана адмяніць Літоўскі статут — звод законаў, па якіх жылі нашы продкі 250 год; прынята рашэнне аб высяленні больш актыўных нашых продкаў з нашых зямель.

Актывізавалася праца "Секретного комитета по ликвидации унии" — па ліквідацыі нашай нацыянальнай царквы. Мусіць па "совету" А.Пушкіна, але ўжо пасля яго смерці выйшаў "Указ Сената о запрешении употребления терминов "Белоруссия" и "Литва".

У1832 годзе быў зачынены наш Віленскі універсітэт. Партыя Пушкіна і ён сам памяталі, што "по образованности, по многосторонней учёности Мицкевича", яны не маглі зраўняцца з ім. Думаю, што А.Міцкевіч здагадваўся, чыя гэта справа.

Славесна прачытваецца верш А.Пушкіна "Свободы сеятель пустынный" і ўспрымаецца як маніфест расейскага імперыялізму :

Свободы сеятель
пустынный
Я вышел рано,
до звезды,
Рукою чистой
и безвинной
В парабощенные
бразды
Бросал живительное
семя
Но потерял я только
время
Благие мысли и труды.
Паситесь мирные
народы
Вас не разбудит чести
клич,
К чему стадам дары
свободы?
Их должно резать или
стричь
Наследство их из рода
в роды
Ярмо с гремушками да
бич."

Пушкін не быў "свабодны сеятель". Ён пісаў: "Без политической свободы жить очень можно".

А в другім лісце каяўся: "Весьма печально искупаю я заблуждения моей молодости. Лобзание Леλевеля представляется горше ссылки в Сибирь". Лелявель — прафесар Віленскага ўніверсітэта, настаўнік і сябар Міцкевіча, сябар таварыстваў гісторыі і славеснасцяў расейскіх, уваходзіў у паўстанцкі ўрад. Прыгавораны завочна царскім урадам да павешання. Думаю, што ў Пушкіна былі такія адносіны і да Міцкевіча.

Ды і Міцкевіч не мог адносіцца да Пушкіна па сяброўску. А. Міцкевіча ўсё жыццё будзіў "чести клич" — у 1823 годзе быў арыштаваны і сядзеў паўгода ў турме, у 1825 годзе высланы ў Расею. У 1829 годзе вымушаны пакінуць радзіму. Усё жыццё змагаўся за свабоду народаў і Бацькаўшчыны. Быў рэдактарам інтэрнацыянальнага палітычнага часопіса "Трыбуна народаў", ідэолагам дэмакратычнага крыла эміграцыі народа былой Рэчы Паспалітай. У "вясну народаў" — 1848 годзе арганізаваў у Італіі вайсковую адзінку — славянскі легіён Міцкевіча. У час крымскай вайны паехаў у Турцыю арганізоўваць вайсковыя фармаванні, спадзяючыся дапамагчы Радзіме, там і памёр, як Байран, а не "корчил Байрана, а пропал, как заяц", як сказаў, Ф.Булгарын аб А.Пушкіне.

У гэты час, калі Адама Міцкевіча будзіў "чести клич" в эміграцыі, на яго радзіме па гэтай жа прычыне жыццё цякло, як у асадным горадзе. Але і гэта не дапамагло царызму -. У 1863 - 1864 гг. падняліся нашы продкі зноў пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага. У 1881 г. "чести клич" пазваў беларуса Ігната Грыняўіцкага на забойства цара Аляксандра II. Потым была БНР — вынік таксама "чести клича". Потым ужо былі Лукішкі і Картуз - Бяроза. Палякі забыліся, што ў нас была агульная бяда, што разам змагаліся і разам былі ў Сібіры. Пабыўшы стагоддзе рабамі імперыі і яны захацелі стаць імперыялістамі. А на ўсходзе былі Курапаты.

Ну, а цяпер у нас ёсць Рэспубліка Беларусь. Як бачыце, Аляксандр Сяргеевіч памыліўся, лічачы што "спор, уже взвешенный судьбою", і што наша спадчына "ярмо с гремушками да бич", хоць на нас яшчэ спрабуюць размахіваць бічом.

Канешне, нас два стагоддзі рэзалі і стрыглі. Стрыгуць і цяпер, навязваючы нам то мытны, то ваенны саюз, то агульную эканамічную прастору, расейскую мову, "дружбу", але ўжо не рэжуць у той жа Чачні. Калі па змове "коронованных разбойников" мы аказаліся захопленыя Расеяй, то нас адразу пачалі рэзаць у каланіяльных войнах. Расейцы ўжо навешвалі на нас назоў "русский" і пасылалі ваяваць за іх імперскія інтарэсы. Дзякуючы крыві і жыццям беларусаў імперыя расла як на дражджах.

Перасталі нас "рэзаць" з аб'яўленнем незалежнасці Беларусі і адразу расейцы атрымалі звонкую аплявуху ад чачэнцаў — не змаглі без нас перамагчы чачэнцаў. Пагэтаму яны і хочуць уцягнуць нас у новы саюз. Цяпер у нас праблемы з правамі чалавека і правамі нацыі, аб чым пачынаў гаварыць яшчэ А.Міцкевіч і філаматы. Але мы іх выравшым. "Дзяды" патрабуюць гэтага ад нас.

Адам Міцкевіч не быў і не мог быць сябрам Аляксандра Пушкіна. Яго сябрамі ў Расеі былі дзекабрысты Рылеев, Бястужаў, А.Адаеўскі і іншыя.

Кажуць, што Пушкін быў не кепскі паэт, але ж ён прыдатны толькі да ўнутранага спажывання ў Расеі.

І прыезд расейскіх паэтаў у "Год Міцкевіча" на возера Свіцязь, у родны дом А.Міцкевіча, з якога яго выгнала "партыя Пушкіна", у дзень нараджэння А.Пушкіна ўспрымаецца як знявага памяці Адама Міцкевіча і нас — ліцвінаў-беларусаў.

Я не ведаю і не чуў, што ЮНЭСКА абвясціла "Год Пушкіна", але калі гэта здарылася, то мы — беларусы павінны давесці да ЮНЭСКА наш погляд на дзейнасць расейскага паэта А.Пушкіна, як змрочнага рэакцыянера Расейскай імперыі, душыцеля свабоды народаў.

г. Баранавічы

МІТРАПАЛІТ ІЗЯСЛАЎ
З БОЖАЕ ЛАСКІ ПЕРШАГЕРАРХ
БЕЛАРУСКАЕ АЎТАКЕФАЛЬНАЕ ПРАВАСЛАЎНАЕ ЦАРКВЫ
ПРЫВІТАННЕ
Годнаму Гонару Духавенству і Любым Вернікам
ды Ўсім Праваслаўным Беларусам у Духоўным і Свецкім Стане,
што да Свае Роднае Праваслаўнае Царквы імкнуцца,
з 50-мі ЎГОДКАМІ ЎЗНАЎЛЕННЯ ДЗЕЙНАСЦІ
БЕЛАРУСКАЕ АЎТАКЕФАЛЬНАЕ ПРАВАСЛАЎНАЕ ЦАРКВЫ:

Любыя праз Хрыста Браты і Сёстры!

Пяцьдзесят год назад, у дзень памяці Святое Ефрасінні, Князёўны Полацкае, 5 чэрвеня 1948-га году, у нямецкім горадзе Канстанцы адбыўся з'езд, або, інакш кажучы, Сабор беларускіх праваслаўных вернікаў і духавенства, што ўзнавіў дзейнасць Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы за межамі роднага Краю.

Узнаўленне гэтае дзейнасці стала неабходным пасля таго, як два гады раней чужы паводле перакананняў япіскапат здрадзіў ухваленую ў жніўні 1942-га года на Ўсебеларускім Саборы ў Менску аўтакефалію Беларускае Праваслаўнае Царквы і перайшоў у варожую юрысдыкцыю.

Збылося ж яно дзякуючы згодзе сястрыное Украінскае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы дапамагчы ўзнавіць беларускі япіскапат, першагерархам якога стаў часова адпушчаны дзеля гэтае мэты св. пам. Архіяпіскап Сяргей (Охотэнко).

Следам за Саборам у Канстанцы быў усвечаны непахісны ў Праваслаўнай Веры ды патрыятычных пачуццях першы беларускі япіскап Васіль (Тамашчык), а пазней і іншыя.

Пад кіраўніцтвам свайго япіскапату ўзнавіла пастырскую дзейнасць і частка ранейшых, ды былі ўсвечаныя новыя святары БАПЦ і, гэткім чынам, духовай апекай роднае Праваслаўнае Царквы была абнятая вялікая частка пасляваеннае беларускае эміграцыі ў вольным свеце.

Слаўная падзея, 50-я ўгодкі якое сёння адзначаем, важная, аднак, не толькі дзеля выніклых з яе царкоўна-арганізацыйных асягненняў, але, перш за ўсё, дзеля ейнае духовае велічы і сімвалічнага значэння.

У ёй, бо, выявілася і збылося народжанае яшчэ ў пору даўніх княстваў ды ўзрослае ў нашай магутнай задзіненай дзяржаве, Вялікім Княстве Літоўскім,пераказванае з пакалення ў пакаленне імкненне нашага народа займець верную Божым наказам ды спрыяльную яму, а не чужым інтарэсам, Праваслаўную Царкву.

Змаганне за ўжыццяўленне гэтага імкнення, уздымалася не аднойчы на працягу нашае гісторыі ды за кожным разам, не асягнуўшы мэты, было перамаганае варожымі сіламі.

Перамогі варожых сілаў не зламалі, аднак, волі нашага пабожнага народа і, як толькі ягонай частцы пашчасціла выйсці ў вольны свет, яна ў першую чаргу ўзнавіла дзейнасць свае роднае Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.

Гэтае ўзнаўленне адбылося не з ласкі кіраваных палітычнай каньюктурай нянаскіх царкоўных вяльможаў, а, перадусім, праз ахвярнасць лепшых сыноў нашага народа, што, не зважаючы на цяжкасці і небяспекі, узнялі на іхнія плечы крыж архіпастырскага і пастырскага служэння, ды тых вернікаў і верніц, што праз усе нягоды гэты крыж несці ўспамаглі.

А той крыж даводзілася і даводзіцца несці пакутніцкай дарогай, бо адвечныя ворагі дасюль ня спынілі іхніх намаганняў "паразіць пастыраў і расцярушыць авец", а кіраўнічыя беларускія незалежніцкія дзейнікі не дараслі яшчэ, каб бачыць у Царкве, замест паслухмянае выканальніцы іхных захацяў, натхняльную духовую сілу на адраджэнне нашага народа.

Затое пабожныя праваслаўныя патрыёты на Бацькаўшчыне сілу свае Праваслаўнае Царквы разумеюць і пачынаюць рабіць першыя крокі, каб узнавіць там родную ім Беларускую Аўтакефальную Праваслаўную Царкву.

Гэткім чынам настае вызначаная Богам ды ўсімі намі чаканая, пара, калі нашая Царква, ператрываўшы паўстагоддзя цяжкіх выпрабаванняў на чужыне, але захаваўшы нязгаслы зніч аўтакефаліі, або царкоўнае незалежнасці ад усялякіх вонкавых дзейнікаў, верне яго на Бацькаўшчыну.

Верне яго, не каб абняць там уладу, але , каб асьвятляў ён сэрцы і розумы вернікаў ды натхняў іх на ажыўленьне цела роднае Царквы ў Краі, што будзе служыць Богу і Бацькаўшчыне ды часткаю Якое Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква, што дзее за мяжою, была і застаецца.

Пазнакі набліжэння пары радаснага вяртання нашае Царквы да жыцця ў Краі, ды з чужыны і пабуджаюць мяне прывітаць Вас, Любыя праз Хрыста Браты і Сёстры, з 50-мі ўгодкамі падзеі, што была пачаткам гэтага вяртання.

Праз 50 год, што пасля яе зыйшлі, шмат было асягнута, каб гэтае вяртанне, або ўзнаўленне Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы на Бацькаўшчыне зрабіць магчымым, але і нямала чаго засталося някранутым, або і было страчанае.

Вітаючы Вас сёння з слаўнымі ўгодкамі, я разам і заклікаю не здавольвацца здабытым, а працаваць і змагацца за далейшыя дасягненні.

Пачынальнікаў узанўлення Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы на Бацькаўшчыне клічу не спыняць змагання за нашую, дагодную Богу, Справу ды асцерагаю ад пасткаў супрацоўніцтва з цяперашняй царкоўнай уладай, якія гэтая апошняя пачала ставіць.

Пабожных і патрыятычна настроеных суродзічаў за межамі роднага Краю заахвочваю засноўваць малітоўныя грамады, ці парафіі БАПЦ, бо толькі гэткія згуртаванні забяспечваюць выжыванне беларускіх асяродкаў у чужым наваколлі.

А да вернікаў БАПЦ у Ейных парафіях і праваслаўных беларусаў у Заходнім свеце звяртаюся з заклікам шчыльней згуртавацца вакол свае Царквы, больш ахвярна дапамагаць Ёй і працаваць на Ейную карысць,ды падтрымоўваць справу Ейнага ўзнаўлення на Бацькаўшчыне.

Гэтак, во, разам дзеючы, мы і асягнем мэту ўзнаўлення вернае Божым наказам ды спрыяльнае патрэбам нашага Народу Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы, да якое імкнуліся пакаленні нашых папярэднікаў, ды завяззю якое быў Сабор у Канстанцы, 50-я ўгодкі якога цяпер адзначаем.

Няхай жа наш Збавец Ісус Хрыстос, праз малітвы Божае Маці і Святых Беларускае Зямлі, дае Вам Ягоныя шчодрыя Ласкі і мае Вас у апецы, ды памагае Вам праз жыццёвыя ўдачы служыць Яму і вернай Яму Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве.

Сцеражы, Божа, Беларускі Край!

Першагерарх Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.
Замежжа, Чэрвень Божага Лета 1998-га.

Бенядзікт Дыбоўскі пра беларускаю мову ў Сібіры

Бенядзікт Дыбоўскі, ураджэнец маёнтка Адамарын Вілейскага павету Менскай губерні, які за ўдзел у паўстанні 1863 - 1864 гг. трапіў у Сібір, успамінаў: "Парабак "поселенец", г.зн. сасланы сюды на пасяленне, у падраным адзенні, які меўся быць нашым фурманам, здымае хамуты з "полатий" і збіраецца запрагаць коней. ("Полати" гэта ляжанкі пад столлю , уладжаныя насупраць печы ды ўваходных дзвярэй). Адразу за вёскай псуецца вупраж. Затрымліваемся на хвіліну. Я высаджваюся частую "ямщика" папяросамі, якія стала маю пры сабе і пытаю нашага "поселенца" ці не з'яўляецца ён часам "беглым" з катаржных працаў у Нерчынскіх капальнях. "Не — адказвае ён, - я родам з Менскай губерні і сасланы на пасяленне ў Заходнюю Сібір". Такім чынам я вітаю "зямляка" (г.зн.Ziomka")" — сказаў я. Спытваю пра прозвішча і за якія правіны апынуўся тут? "Па няшчасці", — быў лаканічны адказ, — а прозвішча маё Парымкевіч". Затым пытаю ці гаспадар п'е ? "О, калі б не піў меўся б добра , але што, калі увесь заробак ідзе да шынка". Па направе вупражы, звязанай вяроўкамі, мы рушылі далей ... Я запрасіў пасяленца, майго новага зямляка з Менскай губерні, які нас вёз, на гарбату. Аднак запросінаў ён не прыняў, адказваючы, "што гаспадар накорміць і напоіць". Я даў пасяленцу два залатых за тое, што вёз нас, раючы каб не піў, бо гэтае піццё ёсць найвялікшае няшчасце на свеце, бо п'янства, нават памяркоўнае, губіць чалавека. "Будзь цвярозым, пачцівым, ашчаджай, збірай грош да гроша і вяртайся да краю, старайся каб людзі мелі добрую думку аб Менскай губерні". Мой новы зямляк пасяленец быў маладым чалавекам, нядаўна прыбыў у Сібір, а ўжо набыў акцэнт і чыста сібірскаўія звароты мовы. Увогуле г.зн. "беларуская" мова нідзе не ўтрымалася на Сібіры. Адно што толькі захавалі беларусы ў Сібіры, разам з палякамі, дык гэта просты, сіметрычны на абодва бакі, каўнер ад кашулі, а не гэтак званы маскоўскі "косой воротник". Для мяне асабіста шкада беларускай мовы, якая не вытрымлівае канкурэнцыі з сібірска-расейскай. Я люблю гэтую простую наіўную гаворку, якая лапідарным спосабам выказвае часта глыбокія думкі, поўныя натуральнага дасціпу, але затое мне агідны кніжны, нібыта беларускі, "валянук", сфабрыкаваны зараз Дон-Кіхотамі з Беляхіі. Адзіны цяпер спосаб каб ўратаваць "беларускую" мову ад пагібелі гэта перапісваць пры дапамозе фанаграмы з адзінай добрай крыніцы, вуснаў векавых кабет, увесь шэраг чыстых беларускіх зваротаў і праўдзівых выразаў, бо малодшае пакаленне, нават дзяўчыны, сказілі сваю мову дамешкаю выразаў і зваротаў казённае мовы. Усе расейскія ўрадаўцы пагарджаюць беларускай мовай. Даўней мясцовыя чыноўнікі і вуніяцкае духавенства, якое паходзіла з беларускага краю, размаўлялі з народам на ягоным нарэччы. Цяперашнія чыноўнікі і духавенства, прысланае з-пад цёмнай зоркі, уважаюць за абразу ўласнай годнасці вучыцца размаўляць па беларуску.

Гэтак сама і народ паволі пачынае лічыць сваю мову не вартай вуснаў людзей вышэйшага класу; "мужыцкий язык" гавораць і ім ужо размаўляць саромеецца".

Далей Б.Дыбоўскі піша: " Даведаўся я таксама аб лёсах Рузіна, арыгінальнага чалавека, ад якога калісьці мы спадзяваліся вялікіх рэчаў. Рузін, народжаны на Лене, паходзіў з сялянскай сям'і. Ён навучыўся чытаць ад сасланага паляка, далей абвучаўся сам, а потым служыў работнікам на залатых капальнях, тут ён пазнаёміўся з палякамі, у іхнім таварыстве, з нязвыклаю заўзятасцю заняўся навукамі, асабліва грамадскімі і пачаткамі геалогіі. Шмат чытаў. Пры нязвычайных здольнасцях да матэматыцы, адораны фенаменальнай памяццю, ён стаў загадчыкам на капальнях, а затым начальнікам экспедыцыі, якая была выслана для пошука золата. З-над Лены і Алёкмы ён патрапіў на Амур, а потым у г.зв. Усурыйскі край. Там я і пазнаёміўся з ім, калі з пошукнай партыяй ён завітаў на бераг мора ў затоку Абрэк. Жыў ён якісьці час ва Уладзівастоку. У гэтым горадзе тады была настаўніцай у школе маладая дзяўчына расіянка, прысланая з Іркуцка. Рузін пазнаў яе, ажаніўся і ў той жа дзень па службе адплыў да Амерыкі. Потым праз год дайшлі адтуль слухі, што ён быў забіты выпадковым стрэлам з рэвальверу. Я ж лічу, што гэта выдумка, і ён сам пусціў у абыходак гэтую чутку, што забіўся, каб вызваліць сваю жонку ад вузаў замужаства." [Dk.B.Dybowski "O Syberyi i Kamczatce" Czasc I. Podvoz Z "Wavszawy na Kamczatke", w-wa, kr., b.d., S - 133 - 135; 506]

Неўзабаве Б. Дыбоўскі ўдакладняе: "Што да самога Рузіна, то паводле майго меркавання, ён быў з паходжання не расейцам, а русінам, ці беларусам або белапалякам. На Сібіры маларосаў завуць "хахламі", а беларусаў "русінамі". Увогуле Усходняя Сібір густа заселена русінамі. Назва русін магла змяніцца на рузін — адтуль гэтае яго імя. Потым філантрапія Рузіна увогуле чужая расейцам чыстай крыві, — і гэта другая матывацыя, з прычыны якой я не магу залічыць Рузіна да расейцаў, сапраўдных "косоворотников". [Pamietnik Dva Bentdykta Dybowskieqo od roku 1862 zaczawszy do roku 1878" Lwow 1930, s - 537]

Алесь Баркоўскі

Дыбоўскі Бенядзікт Іванавіч (29.4/11.5/.1833 -31.1.30)

Прыродазнавец заолаг і лекар. Член-карэспандэнт АН СССР (1928). Нарадзіўся ў маёнтку Адамарын Вілейскага павету Менскай губерні. Вучыўся ў Менскай гімназіі. Медыцыну і прыродазнаўчыя навукі вывучаў у Дэрпце (Тарту), Браславе (Вроцлаў) і Берліне, дзе ў 1860 годзе атрымаў ступень доктара медыцыны. З 1862 года экстраардынарны прафесар заалогіі і палеанталогіі ў Варшаве. За ўдзел у нацыянальна-вызвольным паўстанні ў 1864 годзе асуджаны на 15 гадоў катаргі.

Сасланы ў Сібір. Але і там ён працягваў навуковую дзейнасць: даследваў жывёльны і раслінны свет возера Байкал, рэк Амур і Ангара, узбагаціў заалогію шэрагам новых адкрыццяў.

У 1877 вярнуўся на радзіму. Неўзабаве, маючы намер вывучаць Камчатку, пасяліўся ў Петрапалаўску - Камчацкім, дзе займаў пасаду лекара. З 1882 года прафесар заалогіі ў Львове. Тут ён арганізаваў музей заалогіі з камчацкіх экспанатаў. Вывучаў беларускія азёры Любань, Свіцязь, Чорнае і інш. Яго шматлікія артыкулы па заалогіі надрукаваны ў расейскіх, польскіх, нямецкіх часопісах. Паводле светапогляду Дыбоўскі быў рэвалюцыйным дэмакратам, у поглядах на прыроду - матэрыялістам. Змагаўся супраць рэлігійных забабонаў, клерыкалаў і розных рэакцыянераў. Ён адзін з першых у Еўропе стаў прыхільнікам і прапагандыстам эвалюцыйнай тэорыі Ч.Дарвіна. У сваіх працах і лекцыях даказваў, што жывёльны і раслінны свет развіваюцца на натуральных законах.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.

Рэдакцыйная рада:
Генадзь Бураўкін — старшыня, Людміла Дзіцэвіч, Сяргей Запрудскі, Аляксей Пяткевіч, Аляксей Рагуля, Аляксей Саламонаў, Павел Сцяцко, Алег Трусаў, Эрнэст Ялугін.

Аўтары нясуць поўную адказнасць за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні ўпраўлення грамадска-палітычнай інфармацыі і друку Гродзенскага аблвыканкама.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Кошт па дамове.Газета падпісана да друку 6. 07. 98 г.
Наклад 3000 асобнікаў. Замова № 1673.
Падпісны індэкс: 63865
Кошт падпіскі: 1 мес.- 12 000 руб., 3 мес.- 36 000 руб.